

SADIQ MAARİF AŞIĞI

Müəllimlik - insanları mənəviyyatlı etmək sənətidir, deyirdi filosof Hegel. Bu sənətin daşdığı yüksək missiya həmin müddəadan əslində aydın görünür. Yəni bunun üçün müəllim özü mənəviyyat örnəyi olmalıdır. Xoşbəxtlikdən məktəblərdə bu növ nümunələr hər zaman olub. Mən bu xatirəmdə Qarayazıda maarif məşəli yandıran Cəlil Məmmədov haqqında söhbət açacağam.

Bu il Cəlil müəllimin yüz illiyi tamam olur. Onu anmaqda səmimi niyyətim unudulmaz parlaq xatirəsinə dərin ehtiramımı bildirməkdir, yurddaş ziyalılarımızı onun yubileyini şərəfli keçirməyə sövq etməkdir.

Cəlil müəllim fəaliyyətinin ilk dövrlərindən Qarayazıda rəğbətlə tanınan ziyalı olub. Onun şöhrəti Qarayazı orta məktəbinin direktoru, xalq maarif şöbəsinin müdiri olanda daha geniş yayılıb. Vətən müharibəsinə səfərbər edilməsi həyatının yaradıcı axarını bir müddət dayandırıb.

Müharibədən sonra Azərbaycan, rus orta məktəblərində eyni maarifpərvərlik eşqlə müəllimliyini davam etdirib. Eyni zamanda, maarif şöbəsinin işlərinə könüllü yardımçı olub. Cəlil müəllimin zəngin təcrübəsi əsasında Həmid Musayev, Abdulla Mustafayev, Vəli Tomayev kimi maarif rəhbərləri yetişdilər.

Mən 1952-ci ildə Qardabani Azərbaycan orta məktəbinə direktor təyin ediləndən sonra Cəlil müəllimlə bərabər işlədim. Moskva Dövlət Universitetini həmin il bitirmişdim; təcrübəsiz idim, ancaq xoşbəxtlikdən xeyrixah müəllimlər mühitinə qoşuldum. Bu məktəbdə ənənəvi olaraq sağlam mənəvi ab-hava mövcud idi. Cəlil müəllimin bu kollektivdə çalışması əlverişli təsirini göstərirdi. Nəinki pedaqoji təcrübədə, ümumiyyətlə insani münasibətlərdə onun nüfuzu ibrətli idi.

Mən uzun çəkmədən həmkarlarımla, şagird kollektivi ilə dostlaşdım. Bəxtimdən müəllimlərin, şagirdlərin uğurları fərəhli, sevindirici axarla gedirdi. 1952-53-cü il buraxılışında az saylı 11-ci sinif şagirdlərindən 4 nəfəri medal aldı. Bu sıradan: Yaqub Hüseynov (qızıl), Ziyəddin Sadıxov (qızıl), Nəriman Hüseynov (gümüş), Saleh Hacıyev (gümüş). Məktəbimizin bu böyük uğuru münasibətilə Cəlil müəllim məni, həmkarlarımızı alqışladı, sevincini bölüşdü.

Həmin medalçılar sonra həyatda öz mövqelərini necə seçdilər? Yaqub Hüseynov hərbi mühəndislik sahəsinə seçdi, yüksək ixtisaslı mütəxəssis kimi fəaliyyətindən sonra təqaüdə çıxdı. Ziyəddin Sadıxov kimya elmləri doktoru alimlik dərəcəsi, professor adını aldı. Azərbaycan Dövlət Universitetində (indiki BDU) bir neçə illər ərzində kafedra müdiri vəzifəsində çalışdı.

Ancaq çox heyif, elmi, pedaqoji şöhrətinin artdığı bir dövrdə vəfat etdi (Ruhu şad olsun!). Nəriman Hüseynov Moskva Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsini bitirdi. Uzun illərdən bəridir Azərbaycanda məhkəmə sistemində fəaliyyət göstərir. Ali məhkəmənin respublikada, geniş ictimaiyyət arasında həqiqi sağlam etimad qazanmış üzvüdür.

Saleh Hacıyev Gəncədə Kənd Təsərrüfatı İnstitutunu bitirdi; bir müddət doğma kəndində Ağtəhlədə fəaliyyət göstərdi. Qabiliyyətli mütəxəssis, yaxşı insan kimi el hörməti qazandı. Ancaq təəssüflər olsun, ömrü başa çatdırmadan, bu dünyadan köçdü. (Ruhu şad olsun!).

1953-54-cü dərslər ilində kəndimiz Kosalıda orta məktəb direktoru işlədim. Bu dəyişilmənin çox qərribə bir tarixçəsini danışmaq istəyirəm. Bundan əvvəlki illərdə həmin məktəbdə direktor vəzifəsində Abdulla Mustafayev işləyirdi. İstedadlı riyaziyyatçı, ciddi müəllim, məktəb işlərini əla bilən təşkilatçı idi. Biz dost idik, aramızda hörmət, etibar var idi.

Bir dəfə yeni dərslər ilinə yaxın, söhbət əsnasında Cəlil müəllim dedi: gəl, yerimizi dəyişək. Sən Kosalıdan rayon mərkəzinə gedirsən, mənə rayon mərkəzindən Kosalıya gəlirəm; evimizdə olsaq yaxşıdır, söylədi. Bununla bağlı vəzifə pilləsində irəliləyiş üçün niyyətlərini bildirdi.

Mən bu söhbət anlarında tərəddüdlü bir vəziyyətdə idim. Bir tərəfdən, artıq doğmalaşdığım Qardabani Azərbaycan orta məktəbinin kollektivindən ayrılmağım çətin idi. Digər tərəfdən, doğulub yetişdiyim ata-baba kəndimizdə işləmək, evimizdə olmaq istəyi duyurdum...

Abdulla müəllimlə razılaşdım; sonrasını düşünmədən, heç bir əmr olmadan, özbaşımıza yerlərimizi dəyişdik. Ancaq sonra bu özbaşımılıqdan bir az başımız ağrıdı. Çox keçmədən məsələ nazirliyə çatdı, ciddi narazılıq doğurdu. Yoxlamalar başladı; mənim belə qərribə günahım üçün müəllimlərin maaşı iki ay gecikdirildi. Rayon rəhbərliyinin nazirliklə danışıqları həmin vəziyyəti normallaşdırandan sonra, yeni iş yerimdə rahat fəaliyyətə başladım.

Kosalı orta məktəbi ön mövqeyə malik olan təhsil ocaqlarından sayılırdı. Burda əksəriyyətlə təcrübəli, vəzifəsini layiqli ödəyən müəllimlər çalışırdı. Hətta mənə 1-ci sinifdə dərslər vermiş Məhəd Abbasov həmişəki ciddiliklə sənətini hələ də davam etdirirdi. Hamımız ona ağsaqqal kimi gerçəkdən dərin ehtiram edirdik. (Təmiş vicdanlı ağsaqqal şərəfi qazanmaq - böyük mənəvi nemətdir!).

Yaşlı nəslin uğurları, ünsiyyət mədəniyyəti gənc həmkarlar üçün örnək idi. Bu mühüm amilə diqqət etməyə xüsusi önəm verirdim. Əldə edilmiş müsbət təcrübədən faydalanmaq, onu təkmilləşdirmək -

irəliləyişin əsas şərtidir.

Mən kollektivdə mənəvi birliyə əsaslanmağı üstün fəaliyyət tərzini seçmişdim. Qarşılıqlı hörmət, inam - ümumi işimizin normal ritmlə getməsinə şərait yaradırdı. Mövcud sağlam ictimai rəy tənzimləyici rol oynayırdı; bunu nəzərə alırdım.

Asudə vaxtım olanda, Qardabani Azərbaycan orta məktəbinə gedib, dostlarımla görüşürdüm. Cəlil müəllimi daha çox evində, qonaqsevər mehriban ailəsində ziyarət edirdim. Onun qadını Dilarə xanım olduqca nəcib insan idi. O zaman rayonumuzun mərkəzi kitabxanasında müdir müavini işləyirdi. Qonaqların zəhmətini çəkərdi; həqiqi halal nemətli süfrə açardı. Mənim üçün diet-pəhriz yeməyi hazırlayardı (mədə xəstəliyi o vaxtdan məni "izləyir"). Cəlil müəllim özünün hazırladığı sınılanmış təbii əlacı - "güləb" şərbətini içirərdi.

Cəlil müəllimin, eyni zamanda, həqiqətən ibrətli söhbətləri xüsusi məmnunluq bağışlayırdı. Qarayazı mahalında maarifin bu günündən, keçmişindən danışmaq - başlıca mövzusu idi. Buna təbii baxırdım: bu mahalda maarif çirəğini yandıran şəxsiyyət idi.

Belə xatirələrin mərkəzində Qarayazı (sonralar Qardabani) Azərbaycan orta məktəbi dururdu. Bu məktəbin tərəqqiyə qovuşmaq yollarını canlı təsvir edirdi. (Yeri gəlmişkən, ölümündən bir az əvvəl bu gərəkli məlumatları qəzetdə nəşr etdirmişdi).

Cəlil müəllimlə söhbətimizdə aspiranturaya daxil olmaq istəyimi dedim. Bu fikrimi çox bəyəndi; mənə ürəkdən uğurlar dilədi. Onun səmimi xeyir-duasına görə dərin minnətdarlıq bildirdim.

1953-54-cü dərslər ilini yaxşı nəticələrlə tamamladım. Müəllimlər yay istirahətinə buraxıldılar, mən aspirantura məsələsi ilə bağlı Bakıya getməli oldum. O vaxt Azərbaycan EA-nın prezident müavini - dahi şairimiz Səməd Vurğunla görüşdüm. Səməd Vurğun bəzi maneələrə baxmayaraq, mənim sənədlərimin Moskvaya, Fəlsəfə İnstitutunun aspiranturasına göndərilməsinə göstəriş verdi. (Bu işin motivləri, gedişatı haqqında gözəl jurnalist Şəmistan Nəzirli yazıb).

Kiçik bir ricət: Moskvaya Nəriman Hüseynovla bərabər getməliydik. Ancaq vəziyyətlə bağlı mən əvvəlcə getdim, sonra o gəldi, qarşıladım. Nəriman sənədlərini Moskva Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinə verdi; söhbət sınağından yaxşı çıxdı. (O dövrdə medalçılar müsahibə yolu ilə qəbul edilirdilər). Onu dünyanın qabaqcıl universitetinin tələbəsi olması münasibətilə böyük iftixarla, sevinclə təbrik etdim. Nəriman tələbəliyə uğurla başladı - tələbə yoldaşları arasında öndə gedənlərdən idi. Onun vəziyyəti ilə yaxından maraqlanırdım; bəzən çətinliyi olanda, onu həll etməyə çalışırdım.

Moskvada aspirantlıq illərində yaydan-yaya kəndimizə gələndə, Cəlil müəllimi ziyarət etmək zəruri adət idi:

Bakıda işlədiyim dövrdə isə bu adət yaxşı ənənə kimi davam etdi, zənginləşdi. Bir cəhətə ürəkdən sevinirdim: dostlarım - Məmməd Xiyalov, Məhərrəm Həsənov Cəlil müəllimin həqiqətən qayğısına

qalırdılar. Bu böyük təsərrüfat rəhbərləri müdrik müəllimimizin ailəsinin lazımı ehtiyaclarını təmin etməyi unutmurdular. Cəlil müəllim əslində bizim bu dostluğumuzun ruhu başlanğıcı, eyni zamanda birləşdirici bir mərkəzi idi.

Bizim uğurlarımızla, adımızla-sanımızla əsl mənada fəxr edirdi. Mənə əməkdar elm xadimi adı verildəndə qürur, sevinc dolu teleqramla təbrik etmişdi. Cavabımda minnətdarlıq bildirməklə birgə Qardabanidən mənə təbrik teleqramı göndərən dostlara təşəkkürümü çatdırmağı ondan xahiş etmişdim.

Cəlil müəllim elm adamlarına xüsusi olaraq hörmət edirdi. Rayonumuzdan yetişən alimlər haqqında məlumat əldə etməyə ciddi maraqla göstərirdi. Bir dəfə Hamlet İsxanlı ilə bağlı xoş xəbərlər eşitdiyini məmnunluqla ayrıca vurğuladı. Ancaq indiyə qədər hələ şəxsən tanış olmamışdı. (Onun bu əlavə ifadəsindən nəticə çıxarmaq lazım gəlirdi).

Növbəti dəfə Cəlil müəllimi Hamlet İsxanlı ilə bərabər ziyarət etdik. Gəlişimizə çox şad oldu; oğlu Siyavuş qoç kəsdi, gözəl qonaqlıq məclisi qurdu. Siyavuş Məhərrəmi gətirməyə getdi, ancaq Tiflisdən gəlməmişdi. (Şevərdnadzenin müşaviri idi). Evə çatan kimi, xəbər tutub, tələsik məclisə gəlmişdi. Cəlil müəllim birinci olmaqla, hamımızla çox səmimi görüşdü.

Məhərrəmin natiqliyi, geniş biliyi, mənalı sağıqlar deməsi - həmişə heyrətli idi! Bu üstün intellektual keyfiyyətini məclisimizdə bir daha əyani təəcəssüm etdirdi. O, ilk növbədə Cəlil müəllimin, onun bütün ocağının şərafinə həqiqətən əla bir sağıqlıq dedi. Məclis əhli bir ahənglə onun səsinə səs verdi. Sonra mənimlə Hamlet müəllimin şəxsində elmin, alimlərimizin şərafinə xoş sözlərlə ürəkdən badə qaldırdı. Hər ikimiz ona ünvanımıza söylədiyi bu xoş sözlər üçün dərin təşəkkürümüzü bildirdik. Cəlil müəllim isə öz növbəsində qonaqlarına müdrik ağısaqqal kimi xeyir-dua verdi...

Bakıya qayıdandan bir vaxt sonra televiziyadan Qardabaniyə çəkiliş qrupunun gedəcəyini mənə xəbər verib sevindirtilər. Mən Cəlil müəllimi ailəsi ilə birgə lentə almalarını böyük minnətdarlıqla xahiş etdim. Çəkiliş qrupu xeyirxahlıq edib, bu missiyanı yerinə yetirdi. Onunla öz ocağında maraqlı müsahibəni ekranda təqdim etdilər. Yəqin həmin lent Cəlil müəllimin arxivində saxlanılır; yubileyində göstərmək lazımdır.

...Xatirəmin sonluğunda bir yazımda söylədiyim sözləri xatırlatmaq istəyirəm: "Ancaq bu qoca dünyada həyat zərurətdir, ölüm qaçılmaz". Cəlil müəllim şəreflə yaşadı, öləndə rayonumuzun ziyalı ictimaiyyəti onu həqiqətən ehtiramla son mənzilə yola saldı (Ruhu şad olsun!).

Camal Mustafayev,
fəlsəfə elmləri doktoru, professor
"Maarif" jurnal-qəzeti (Gürcüstan)
Oktyabr-noyabr 2013-cü il